

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 116 (12206)

1983 чылдың май 19, четверг

1925 чылда үндээлдеткен

Өртү 3 коп

Совет Тываның 40 чылынга уткуштур

Репортаж

СУГГАТ—СУГГАТЧЫДАН ХАМААРЖЫР

Ажыл-агыйың суггат шөлү-нү дугайында чугааным «Х Улуг хурал» совхозунун кол экономисти Анастасия Ипполитовна Полева-биле эң баштай кылдым. Ол-ла совхозтун сак-хөө шугунага үр чылдар дургузуна ажалдап келген хоочун экономист келир дүжүкче хамаарыштыр чугаан чоруй, бажым чайым:

— Бо чылын база кааң болур хире-дир. Суггат чок черден база чүве албас хире-дир бис. Агаар станцияныкы ажалдап чыгарып медээни-да, хей чыл дургузуна ажалдап чыгарып келген дүжүкче-да бо чокта чык болурун «казавай» тур. «Бой-дустай хайралдар манап орбас» джирп пилеке. Ынчанга, бо чылын бүгү ажалым күштү санап көргөш, 740 гектар черин суггатар турган. Ынча тоо эвонго хувааттыгын 35 кижиле ажалдап турар — диди.

Суггатарга ажалымче совхозтун ууртулганын күчү-нү салып турарын ол алдарга организастан социалисттик чарыш баштаар. Директорунун ат салган сөөгү дужаалым А. И. Полева көргүстү. Чели хонуктун түнелинде Кара-Булуңда Ч. Дүвөн-Бадмын уурткан эвонго тилекчи болганын ийди айткан. Үк коллектив хүнде 0,75 гектар черин суггатар турган, ол үдүгүн 1,16 га чедирген. Акша шаңгалым чазалан алган. Ниптир-биле совхоз бо хүнерге чедир 350 ажыг гектар черин суггатар.

Совхоз төвүнден үнгөш, Улуг-Хем эрнин куду огулчигилдик орук-биле чораша, 15 хире километр черин эр-

терге, олар таваржып кээр. «Х Улуг хурал» совхозтун суггатын эвонго чүзүлдө кел-бээ» аалчыларже хараала-биле көргөш, улуг суггатын А. Онууун чугаалай-дыр:

— Үм кижиле турган бис. Бирээви аары берди, ыччанга үе-шакка камнымыс аажок, дүштөкче чөмө он беш минута чарыгдалымс. Бир кижиле чок дээш оор эвес, үлүг-хууну күсүлдүр апаар болгай, эрткен чедя хонукта тилекчи болган Дүвөн-Бадмын эвонго бо чели хонукта эртер сагыш бар ийин — дээш, хүрээни туткаш, арыкче баштап. Эжи В. Морзук чугаалай эвес кижиле болду. Ынчанга-да оон ажалга кызымаа бичин каа көзүлген ажалымча ийди: ширектерин ай-даар салым, хүрээ-биле ийиш турда элпик аажок, суг ажал челин шалга киер черилеп көөр, кургай берсин аажок топпар, шык сикен-сикенээни ылавилаар.

— Суг эвонго-тир — дээш, Андрей Онууун шөлү дескиндир көрдү. — Бо чылын манаа тараа-хуурааларын, чыгыс чылдыг сикен тарым деп турар бис. Совет Тываның 40 чылынга уткуштур ажалымча кайда-даа хайымчыныг чүве-дир. Кижиле бүрүз бугу-руктул ажалдаар дээш социалисттик чарыш салган. Бистер база үлүгүстү киерер

апаар бис. Ийет, чүтле онааган шөлү суггарып доозары эвес, оон үнүп келген дүжүк дээш ийи суггатынның хөрээ өбүп чоруур дээрин каш сөс солун-канда-ла билдине бээр. Эрткен чылын база ол-ла черге бо ийи тагаажы ажалдаан. Ынчанга суг эвонго болган-ныдан суггат чедишпезин, үгөн дүжүк хирелиг болган. Ону бо чылын катаптаас херек. Эки дүжүгү өстүрүп алар дээш бүгү-де аргаларын ажалдаар апаар.

— Камыг арганы ажалдаарыл ыччан? — Арга-ла хей — деп, мыт чок турган В. Морзук чугаага киришти. — Оларныкы бирээни — черин чедиштир суггарып, бок үнүштү өй-шаанда арыг-лап аштаары, шөлү чаш үргү-дөг ажаары, чыгыс сөс-биле чугаалаарга, улуг күштү үнү-рер херек. Ынчан чер кижиле-нин төккөм деринге ылап ха-зымлаар, эки дүжүгү хайыр-лаар. Э-харымсалга, ажалым-чи чорук, черге ынакшыл — тараажы кижиле чууга та-йалары ол.

Кааң дээрин эңг хууң ха-йра чөгү-биле монч-ла тур-ган. Ынчанга-даа ийи суггатын оон-биле адаанашкан чүве-лек, ламырап сугу кур чыт-кан палате ажал чедири-ла тур. Күч чыткан черин өү-скерип, шык сикен берсин дораан ийди алаар. Ынчан туртуштү тараажылар турда, күсүк дүжүгүн чагай болу-рунга бугурап чыгаар төртү-түп келер.

Д. ЧЫДЫМ.

ЧУРУКТА: суггатчылар А. Онууун биле В. Морзук. Ю. КОСАРЬКОВТУҢ ФОТОЗУ.

ДУЖУТ ДЭЭШ

Он бирги беш чылдың үш-кү чылында «Гэли» совхозтун ажыл-ишчилери 4199 гектар черге тарылга ажалдарын чоруурап алышты. Оон ийтинче 790 гектарга тарып культу-ларын тарып өстүр. Ол ийин-че 15 гектар черге карто-фельн, 5 гектарга поганя тарып. Кол кичээниг ийи мал чөмөй бугуларын өстүреринче улаштырган.

Амгы үеде совхозтун деи-кээринде бугуларын суун ба-дыркан болгаш чер суггатын-газында ажалдап турар. Агаар-бойдуштун байдалы таа-рымча чок-даа бол, совхозтун тарыжылары чыкты тарылга ажалдарын хожудатпас дээш бүгү-де бар аргаларын ажал-дап, күженишкенин ажалдап турар.

Амгы байдал-биле совхозта 983 га черин чарган, 497 гек-тар черде тарыган чыгыркан болгаш 600 ажыг гектар черин шыгын баштаган. Оон ий-тинче 250 гектар черин суг-гатын тарган. Ажал-агыйың Нийрал салбырнык хонук-шөлдеринде чыкты тарылга ажалдарын туутканын.

Ында хову бригаданын эсе-зи ажыг кижиле ажалдап турар. Ниптир-биле мында ажалды организастаан багай эвес. Чер чарыгына 14 тра-кторларын туруш чок ээлчек-лит ажалдап турар. Чаш-тырмызда болгаш каток тыр-тар.

тарылга тос тракторларын быжыгалаан. Чыкты тарылга эгелдөөн бээр тараажылар-нык өртүзүндө социалисттик чарыш калбарган. «Он бирги беш чылдың өскү чылымда эл-бөк дүжүк дээш деп ыгыл-гыр-биле олар чарым турар. Чарыштын түнелдерин үнү-рер, 5 гектарга поганя тарып. Кол кичээниг ийи мал чөмөй бугуларын өстүреринче улаштырган.

Чер суггатында 23 кижиле хаара туттуган. Оларныкы аразында 7 херээжен суггат-чылар Людмила Салчак, Лилия Кончук болгаш өскүр-даа кызымачай ажалдап турар. Хову туралында тарыжы-ларын ажалдаарга таа-рымчалыг байдалды тургу-скап, Механизаторларын даш-танар, хонук чери бар. Сто-ловая ажалдап турар.

Совет Тываның 40 чыл он-топтук уткуштур дээш совхоз-тун тарыжылары чыкты та-рыганын кыска хуузада, эки шынарлыг доозар дээш тура-сорукту ажалдап, бүгү күштү олче мөөнөтүн.

Б. БАРБА.

СОЛУННАР АРЫННАРЫНДА

М.П.Л. — Күш-ажыл партиянын Даргазы, Ангола Улуу Республиканың Президенти Жозе Эдуард душ Сантуштуң СССР-ге найы-радык ажыкчы ани-чоруун дегеш паралагзы улуу-биле сонургаан. СЭКП ТК-ның Чингиле секретары Ю. В. Андроповтун ангола ууртук-чу-биле Кремльге найыраччы ужуражыкчы болганын дугайында дындагы солуннар онзап алган. Москвадан алдынган мате-риалдарын ангола парала-гол черлеринде парала-оларда онзаан демдөөннүн оларга биле Ж. Э. душ Сантуш Найырал болгаш калы ажалдажыга дугайында кер-сөөнү быжыг үндээниге СССР биле Анголанын ара-зында найыралдык болгаш бүгү таламгы калы ажалда-жылыгын чыгыштып чок бы-жыгыч турарына сеткил ха-лымшкынын илергейлеп, бү-гү-ле талааларга харылдаар-ны болгаш аргыжыгаларын улам ийи хожудерин, оон ийинде ийи-бүрү деиш-лерге санаа-онзаар болгаш консултациялар солчурунун практикалык калбартып дөткөн чуугалаан.

(СЭТА).

БУРЯТИЯНЫҢ

Бурят АССР-нің литерату-разынык болгаш уран чүгү-нүң Москвада хушаран ани-човунуң республиканың 60 чылынга тураскааткан. Ол хушаран Күрүвүнүң той кон-церт залында май 17-де байыралам-биле ажал-тыганы. Бурятиянык уран чүгү-дөр мастерларын кон-церт анал болган.

Концерт С. Манжигеевич «Төрүн чуртуушту алдаржы-дын ырлап тур бис» деп ыры

ЯДРОЛУГ ДАЙЫН-КИЖИ ТӨРЕЛГЕТЕНГЕ УДУР КЕМНИГ УУЛГЕДИГ

Эртемденнерниң Бүгү-эвилел конференциязы

Дайын болгаш тайбың дугайында айтыр кижиле төрөгетенин кезээде дүвүрөдү келген. Ол айтыр бистик бөмбүрөөктүн чурттагыч-ларының мурунуга бөгүн чиди-биле тургустуну кел-ген, чүтө дөргө кижиле төрөгетенге удуз дигрелген ындиг үргөдүк, ындиг айымдыг ченек мурун-ку үелерде турбаан. Термо-ядролуг дайымын кайы хире айымдыг эң акы билер эртемденнерге бөмбүрөөктү салым-хуузу дээш харымсал-га онаажып турар. Кижиле төрөгетенин таваржып турары бо парин болгаш айымдыг байдалды ылаптыг сайгарып көөр, оон чалаарының орун-тарын тывар шиптирлэп кү-рө эртемденнерниң кижиле төрөгетенин дугайында айымдыг чалайдыр, чен-сегенишкенин дүжүр болгаш тайбың дээш Москва-га май 17-де болган Бүгү-эвилел конференциянык кижиле кижилерин каттыштыр-ган.

СССР-нің Эртемнер акаде-миянык ууртукчулары, даштык сурагыл эртемден-нер, Пагосун шиптирлэп ууртукчулар конференция-нык президиумунга олурган-нар.

Эртемденнерниң дайында ууртукчуларын СССР-нің Эртемденнер акадминистрация президентин академик А. И. Александров эге сөс-биле ажалган. Термоядролуг ха-лыма удуз тайбын ылап күштерин каттыжыкчы-нынга бо ужуражыга чууга-базым болур дээринге иде-гелин ол илереткен.

«Делегейни айым чок чо-руун быжыгалаарга эртем-деннерниң ролюн дугайында» деп темады илетке-лек СЭКП ТК-ның Политбю-ро кескигүнүгө кандидат, СЭКП ТК-ның секретары ака-демик Б. Н. Пономарев кыл-ган. Делегейде ам тургусту-нуп келген байдал дээш со-вет эртемденнер, бүгү со-вет кижилер-биле, угаан-сары-дыг бүгү ууус-биле бир до-мей дүвүрер турар деп, ол чуугалаан.

«Тайбын камгалап артты-гар, термоядролуг халашты чалайдыр деп айтыр бөгүн ула-устарга чууга болуп тур-гар. Бистик партияныкы, Совет күрүвүнүн, бөмбүрөөк-тин бүгү кижилериниң деле-гей паланында оон чууга чү-ве чок» — деп, Ю. В. Андро-пов «Карл Маркстың өөредя болгаш СССР-ге социалист-тиг тургузушунун чамдык ай-тырлары» деп чүгүтүп ба-жыган. Ниптир кижиле төрөгетенин ол айтырды ылаптыг шиптирлэргенин бири эа-чте дыйып айымчалыг бай-далды болгаш хөмчөөлү ууус массаларын угаан-сары-дыг калба-биле чедирер, оон кайымы үнү турарын тоолары-биле көргүзүр, бөмбүрөөктү тайбынга ыла-кшымдыг күштерин бүгү тала-биле мобилизастары чууга. Ол бүгү-ниги болгаш интер-национал херекке кол роль эртемденнерге онаажы-Кижиле төрөгетенин ядро-луг халаштып чалайдыр херекке болар боттарында билгелери болгаш дүжүкүлүг-биле, бот-тарының эртемден ат-алдары

биле ууус салымшкыны кыл-гыш ийиле-даа, кийер-даа ужураут. Эртемниң тумашыг чорууну, улаустар мурунуга оон э-харымсалгызын эң дөдө илерди ийди.

Бойдус шиптирлэп эр-темденнерниң болгаш ийи-ле эртемденнерин төлөөлөк-челерин хуузага чүдө дөргө, бири эа-чте кижиле төрөгетенге ядро-луг дайы-нык урукчуларын дугайында алыс шыны бүгү тала-биле ажалды көргүзүр бо-лур деп, Б. Н. Пономарев демдөөлөн.

Шерат күжүгүн деишкел-тегин үрөз, Совет Эвилелни болгаш социалисттик чурттар-ны ажар хөмчөгелерин Кат-тышкан Штаттар сир-кавы ап турарлар. Эң-не чыгы чок адары-биле онзааланып турар, өскө таламгы чер адаанда шахталарында быжыглатты-ган ракеталарын уузкаш шы-даар ракет-ядро-луг ченек-тин чаа хевирлерин оон ажалдап кылып турарлар. Ядро-луг дайымын «ажыг-лап болурун» болгаш анаа тил-деген чедип ап болурун» үндээлген доктринанык про-палаганын чорууду турар-лар. Ядро-луг ченекти бир дугайында ажаллаас дугайында хуузага ап турар Совет Эвилелниң үндээни эртемденнер АНШ-тың ола-лап турар чыдаагыны. Аме-риканын ядро-луг күштерин модернизастарын үндээ-лол кол ийдикинда.

Европага америк ченекти тургузуш турарын «совет ра-кета күчүзүрүнүн улагына» деп хоозун чыдааган-биле агартып турар.

АНШ-тык болгаш оң эвон-го чыдаагыны агрессив болу-рунун авантюристич ула-ымшкынына улау Совет Эвилел болгаш социалист-тик каттыжыкчыны, чурт-тар ядро-луг дайымын чала-дырарын, ченсегенишкенин дүжүрерин, чыгарыш-кыны арттарынын болгаш халаштырарын боттуп про-грамманы удуз тургузуш турар деп, илеткелик чуугалаан. Совет Эвилелниң Коммуни-стик партиянык болгаш Со-вет күрүвүнүн ол даштык политику ажал-чорудуга-зын ажалдап кыларын бис-тик чүс чымыстыа делегей байдалын шиптирлэргенин марксисч-ленинч өөредя улау ролюду ойнаан.

Бистик айым чок чоруу-вусту ийдегидиг хандырар болгаш СССР-ге социалист-тиг тургузушунун чамдык ай-тырлары» деп чүгүтүп ба-жыган. Ниптир кижиле төрөгетенин ол айтырды ылаптыг шиптирлэргенин бири эа-чте дыйып айымчалыг бай-далды болгаш хөмчөөлү ууус массаларын угаан-сары-дыг калба-биле чедирер, оон кайымы үнү турарын тоолары-биле көргүзүр, бөмбүрөөктү тайбынга ыла-кшымдыг күштерин бүгү тала-биле мобилизастары чууга. Ол бүгү-ниги болгаш интер-национал херекке кол роль эртемденнерге онаажы-Кижиле төрөгетенин ядро-луг халаштып чалайдыр херекке болар боттарында билгелери болгаш дүжүкүлүг-биле, бот-тарының эртемден ат-алдары

ның төлөөлөрүнүн салган ай-тырынга СССР-нің саа-ларын чыгыс аай коммуни-стик хожураптар харымла-рып төрөгетенин атомук дайында чалайдырлар про-грамманы көргүсөп. Совет тайбың программанык со-ра-газы делегейиң тургузуш бү-гү тала-биле быжыгалаар болган. Барыны чүткү аг-рессив болурунун оон дай-ымын «ийги үндүргөз» дээр чүткү алаалар оралла-жымшкынына чыгаймыш чок согушту бээр болур.

Совет эртемденнер тайбың дээш чүткүлүг тургуз турар деп, илеткелик уламчы-лаан. Оларныкы күш-ажыма тайбынга, улаустарын эрге-ажыктарында дүшпөс кыл-дыр партия, Совет күрүс ка-жан-даа ажаллаас дээрин олар билерлер. Тайбың кам-галажыларын баштайы оду-руунга СССР-нің Эртемнер акадминистрация чоруу, атомук тайбың согузаларга ажал-лаар дээр тургуз турарлар. Ядро-луг дайымын чалайдыр болгаш бөс-ченекти өндө-рөдүр чоруту сомадыр дээр совет болгаш делегей-ниң хой-нигидеги шип-тирлэргенин СССР-нің эртем-деннери ийдегидиг кижиле турарлар.

Кижиле төрөгетенин салым-хуузу дээр эртемденнерниң дүвүрел болгаш тайбың дээш, чер кырыга ажалда-рып камгалап арттырар дээр улаустарын демисалга, ду-за болур кайтырларар. Оон орунку ажалда болуп дий түндөлдө илеткелик чууга-лаан. Ол чаагай херекке ядро-луг дайымын айымчалык кижиле төрөгетенин чалайдыр дээр, ченсегенишкенин дү-жүрер болгаш тайбың дээр Эртемденнерниң Бүгү-эвилел конференцияны ийдегидиг бараан болур деп бугураар мен!

СССР-нің Эртемнер акаде-миянык оралчык прези-дентиз, академик Е. И. Ве-ликовтун илеткелик тема-зы — эртем болгаш ядро-луг дайымын айымчалык улау демисалда чууга айтыр-лар.

Бо чүс чымын сөзөп чы-ларын кижиле төрөгетенин эң-не айымдыг үеи деп болур деп, ол чуугалаан. Бир таламда, ол эртемниң улам кылайы ченсегенишкенин, ийи, оон салдарын калба-рып турарын, ажал-бүрү эртемденнер каттыжыкчы-нык чыгарыш-дыр. А өскө таламда — тайбың дээр, термоядролуг халашты чалайдыр дээр демисал бөмбү-рөөктү кижилериниң эң чу-гула согузалык болуу турар үе-дир.

Улаустарга айымды дигрел-дирин турар кара чыгыс дайын — ядро-луг ченек дээрин калы төрөгетенин эң хандыр билги алырдын бүгү чүс хамаарып деп, илеткелик чуугалаан. Кижиле төрөгетенин өүп бодары-ларга эң коруткуч болуп турар ол айымды каттыжып алгаш чалайдыр эртен чыгында, келер үеиң-даа салгыс биско хуузадыр турар.

СЭКП ТК-ның Чингиле се-кретары Ю. В. Андроповтун чуугаалары, Филиадиянык хой-ниги организастары

(СЭТА).

УРАН ЧҮҮЛҮ

амгы үеиң ырларын күсө-көн сурагыл маражыларын көрүктүр чымы-биле уга-наан. Уран чүл талам-биле боттарының эштериниң че-дишкенин билет арти-стер улам улагыттыган. Бу-ратиянык национал культу-ра ченсегенишкенин көр-гүсөп ол кезеж А. Петров-тун «Ленинги гимн» деп ыры биле доозуган.

СЭКП ТК-ның Политбю-ро кескигүнүгө кандидат, СССР-

ның культура министры П. Н. Демичев. Бурят АССР-нің партия болгаш совет органи-зацияларының ууртукчу-лары конферти олуршкан.

Бурят АССР-нің төлөөк-челери ол-ла хүн В. И. Ле-нинниң Мавзолейни чораша болгаш чечек салган. Кремль хаанынның баарында Бил-дипмесе солдаттын хөөртү-ге база чечек салган.

(СЭТА-ның көрр).

ЧУРТТУҢ УЛУГ ЭКРАНЫ

ЛЕНИНГРАД, май 17. (СЭТА-ның көрр.) XVI Бүгү-эвилел кинофестивалының эге-лээни дымдаштып турар чар-лааларда Нева панорамы турга, фестивалыны оркомте-диниң даргазы Лессовский күткөкч комитетиниң дарга-зынык оралачыны Н. Г. Ели-сеева чуугалаан.

Ала-чурттуң төөгүзүң маа-дырлыг арыяры болгаш беш чылдык күш-ажылы бажым-кыны, бистик үндээлген оу-рехи болгаш бичи кижиле делегейин мелеер билги ту-рары — чогадыкчы маргыл-дааны кижилерин чүс ажыг фильмин темалары дымка хей язы. РСФСР-ның улустун артистери И. В. Та-ланкин болгаш Ф. С. Хитрук (урдунчес кино болжы

гай чогаалдары-биле көрүк-чүлери таныштырган. Бо уда-да база-ла дымда болурунга чыгыштын барып болур деп, аалчыларга байыр чедирип тура, фестивалыны оркомте-диниң даргазы Лессовский күткөкч комитетиниң дарга-зынык оралачыны Н. Г. Ели-сеева чуугалаан.

Ала-чурттуң төөгүзүң маа-дырлыг арыяры болгаш беш чылдык күш-ажылы бажым-кыны, бистик үндээлген оу-рехи болгаш бичи кижиле делегейин мелеер билги ту-рары — чогадыкчы маргыл-дааны кижилерин чүс ажыг фильмин темалары дымка хей язы. РСФСР-ның улустун артистери И. В. Та-ланкин болгаш Ф. С. Хитрук (урдунчес кино болжы

мультипликация), В. А. Грам-матиков (уруларга болгаш элээлдерге кино), СССР-нің улустун артисти Е. Ю. Учитель (документалдык болгаш эрте-миптердеги фильмер) баш-таан жюри оларын аразын-дан эң акыларын тодардыр. Чачыл апарганын Бугуаар кижиле көрүктүргө эң-не таа-рышкан кинога тускай ша-наалы талыр.

Оон муң Ленинградтык хоорайнык эң улуг кино-театраларыга конкурсу кир-ген ажалда-биле таныжар аргалыг. Чогадыкчы маргыл-даага кирип турар фильмер-ин бир-де дугаар ычарар ка-ба-биле көргүзүр ол. Кон-курсан дашкар «Кызыл хон-галар» деп дилогияны ийги-кезез — «Мен чаа делегейин тыныганын көрдүм» деп

фильмин көргүзөр, херек кы-рында болган болушкунар-ны кол чүдлерин манаа — Ленинниң хоорайыга тырт-тырган.

Көрүктүргө боттарынык ымак артистери-биле бугу-ра-гелерге болгаш совхозтарга, институттарга болгаш дайымы корабаларыге ужуражылар. Көрүлдөп башкайдалыг ажалымшкыныга СССР-нің Куржико даргазы Ф. П. Ер-маш, СССР-нің Кинематогра-фистер эвилелниң баштар-чериин бири секретары Л. А. Кулиджанов чүве чуугалаан-нар. Ленинградтык күш-ажыл-гы гвардиянык өмүзүзүндө ту-дуг машиналарын заводчу-нук токары Социалисттик Күш-ажылды Маадыр Е. Н. Мо-ряков фестивалыны кижиле чыгарып байыр чедирген.

ХУУСААЗЫНДАН МУРНАДЫ

Чоон-Хемчикте СЭКП-нің XXII съездин аттыг совхоз-тун Дөргүн сүт-бараан фер-мазы. Эртенги саалда доо-стук, саанчылар ажалым то-дурп турда, адаа чөдө бер-дипс. Даштын агартып чу-гаалаан ууун, дегем калжа-га улап хууш серинин адаанда ак-ак талат кеткен саанчылар сагган сүдүн би-дооннарга кудук, дужаап тур-лар. Ферманык лаборатория Энциди Сат сүтүгүн арын, шыпарып шалымшкы-биле тодараткан, даштын тургу-кан сүт соортур ГАЗ-53 мар-кадык автомашинаның до-каарычче насос дамчыштыр куду берди.

— Бистик фермамыста 240 ишек бар. Хууле-ле 2 тонна ажыг сүтү Чадананык сүт заводуна дужаап турар бис — деп, ферманың эргелекчи-ни, Ленин, Күш-ажылды Кызыл Тук орденнерин эли-лекчиди, Тыва АССР-нің Дээди Сөвединиң депутаты, комму-нист Алдын-кис Салаа-Байыровна Монгуш биске чу-гаалааш, шиптерин турар черлерин, калжа иштиде нипти байдалды көөрү-биле чалады.

Ында калжааны ишти кур-гар, арыг. Саанчыларын ажалым чингидер-биле оон ийи ужулда кудукта тур-гускан трактор консулгарыче инспекци оон механизастыг арга-биле шууду чорууду

турар. Мал чөм болгаш өскө-даа чууга чүдүдөр чет-чири-биле хандыртыганын.

Дөргүн сүт-бараан ферма-зы бо чылын 320 тонна сүтү бү-дүргөш, күрүгөне 455 тоннаны садар алаптыг. Бирги квар-талда ажалым-шчилер 135 тон-на сүтү бугулар турган, оон 155 тонна чедирген, азы оон күсүлдө 129 хуу. Ынчанга-ш Совет Тываның 40 чы-

лынга уткуштур социалисттик чарышка ийдегидиг кижиле, чарык чыд планын хууза-зындан бир ай эрте үеде кү-седир деп согулганы салган-нар. Ону күсүлдөргө аргалар-бар. Чүтө диле ферма-да ийек бугурунун

«КУШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыы

(Улаанымы. Эгези № 114 «Шында»)
Улус ажал-агымын ур чылдарда ак сеткилдиг
куш-ажылды үнелер көргөніниң демдө кылдыр
ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун өмү-
нүнден шаңнаары болза:

- КЫЗЫЛ ХООРАЙДАН**
Фанна Ивановна Сулимова — хоорайны иштиги черктерин кылдынып таңымал чериниң ажалчыны.
Тамара Леонтьевна Телова — Харылааның бугуруу-тех-
никтиң эргелигин ажалчыны.
Нина Гавриловна Токмачева — Курбанк конторазында кыл-
дынып чок бугулаары.
Мария Петровна Тобостасова — Кызылдың нефтебазанын а-
жалчыны.
Евдокья Васильевна Тубу-
дина — геология-инженер эс-
пекчиликте шийик бюрозуну
теология.
Степан Иванович Филиппов —
Кызылдың тарак продукттар
сайгарар базанын ажалчыны.
Татьяна Шырапова Хуурак —
Кызылдың этг комбинатын
ажалчыны.
Матрена Григорьевна Чере-
панова — «Тыва тууду» трестин
81-ги тууду эргелигин даш-
чыны.
Григорий Родионович Черепанов — Респотребсоюзту үст-
пүр комбинатын соодулга
дерг-херекселдериниң тала-
зы-биле матери.
Зоя Абрамовна Чертыкова —
республика диспансериниң мед-
сестрзасы.
Евдокья Павловна Шадрина —
божугула бажынын мед-
сестрзасы.
**БАРЫН-ХЕМЧИК
РАЙОНДАН**
Мария Егоровна Братухина —
«Тыва даг-дугу» комбинат-
тын ТЭЦ-тин турбина машини-
зи.
Тыва АССР-ниң Дээди
Тыва АССР-ниң Дээди
Кызыл хоорай,
1983 чылдын апрель 29.

Совединиң Президиумунун
Даргазы М. МЕНДУМЕ.
Совединиң Президиумунун
Секретары Н. БОЙДУ.

Специалистиң сүмези

ӨСТҮРҮЛГЕ УЕЗИНДЕ САГЫЫР ЧУРУМНАР

Ногаа культураларының өзү
үсеринге эне-чугула негелде-
лер: чырык, суг, чымыл бол-
гаш чечималыг бугулаары
болур. Бүгү өзүм дүгүзүндө
бугулаары эне-чугула негелде-
лерин. Бо негелдериниң би-
рээни чокта, ногааның өзүм
баксыраар болгаш оон план-
налар дүгүзү чыгыс болур.

Негелдериниң бирээни эс-
кеки-биле солутуунамы. Унш-
терин ботаниктик болгаш био-
логтук бот-шыннарларын ту-
тузунда анык болганда, оон
өзүни көргөш, херектелтирер
бүгү-ле аргаларын ажылдаш-
тыр, үнштериниң өзүм
багыраар болгаш оон план-
налар дүгүзү чыгыс болур.

Негелдериниң бирээни эс-
кеки-биле солутуунамы. Унш-
терин ботаниктик болгаш био-
логтук бот-шыннарларын ту-
тузунда анык болганда, оон
өзүни көргөш, херектелтирер
бүгү-ле аргаларын ажылдаш-
тыр, үнштериниң өзүм
багыраар болгаш оон план-
налар дүгүзү чыгыс болур.

Кислород — үнштериниң бот-
тарынга, ол ышкын үнштер
биле чечимал турар микро-
организмдерге база херек.
Шынар чок айданган черде-
де агар эвези, оон харазы-
биле үнштер өзүм шыдаас.
Өзүм кезде-даа, оон составы-
да углеводдар, үстер, белок-
тар, витаминер эвези болур.

Чамдык ногаа үнштерин
хүндүс 1—2 градус, дүне 5—7
градус соонка шыдамын.
Соонка шыдамы үнштер ор-
ганиктик бугулаары бугу-
лериниң 17—20 градус соонка
быжыг тургусту болгаш өзү-
мүн уламчылаар. А чыгытга
ынак үнштер: помидор, огу-
рек, кабачок 3—5 градус
соонка докуп каарлар. 17-ге
ынак үнштер: арбуз, дыня,
тыква 30—35 градус ынгте
шыдаар. Харын өзүниң
таарымчалыг.

Тепличаларга рассадалар-
ны өзүмүңе бедик тем-
пература — 20—25 градус чы-
гыт негелтирер. Кадан рас-
садлар үнпү келгенде, 7—8 хо-
ган соонда теплица иштиги
температураны эвезелер.
Рассадаларга чектелтирерин
үзүндө соокумаар азы өйт-
түр температура херек. Чүге
дээрге ол үеде бедик тем-
пература рассадка үзүниги
(пыльцаны) ажалдаар шы-
нарын быжып четкирериниң
чорда баксыраар. Культуралар-
ның чымыл ботаник, быжар
чоокшудула үеде база бедик
температура херектелтирер.
Чектелтирериниң соонда бе-

дик температура уламчылаар
болза, ынактың помидорун
чектерин бышайа эне дүжү-
кээр. Ындыг төздөс теп-
личаларын, парниктерин тем-
ператураны эвезелер, вет-
тичанын, эвектер, соңгалар-
ны ажыдар.

Ногаа культуралары сугта
кочуктук ынак үнштер. Чеч-
мелериниң шалт эвезиң туу-
ма, ногааларын сугта негел-
деш уладыр. Капуста, помид-
ор, огурек бүгү өзүмүңүң
дүгүзүндө сугта ынак. Олар-
га өл-шымты өзүмүңүң дүгү-
зүндө хандырар апар.

Ногаа рассадаларына — ка-
пуста болгаш огурек агар-
ны өйт-тап өл-шымты 80—95
хуу, помидорун өзүниң
болгаш быжарына 50—60 хуу
херектелтирер.

Тепличаларга болгаш пар-
никтерде рассадаларын сугта-
рар нормалары: апрель айда
бир дөрбелчин метр черге-
ле 13, а бир гектар черге 130,
майда бир дөрбелчин метрге
14, бир гектарга 145, июльда
бир дөрбелчин метрге 15, бир
гектарга 150 литр. Чылбай
суг-биле хүндө ийи катап суг-
гар.

Куш өзү тынчылдаанда, ми-
нералдык чечималыгелерин
ажылдаар. 10 литр сугта азот-
ту, фосфору 20—25, калийин
15—20 грамм кылдыр халааш,
рассадалыг 4—6 дөрбелчин
метр шагте немелде чечмелер-
генин чоудар.

Тепличаларга, парниктерде
рассадаларга оларын өзүм-
үниң азы-биле чымылны
температураны хүндө бол-
гаш дүне анык-ыны кылдыр
таарыштырар. Чымылны тем-
ператураны калустага, помид-
орга, огурекке чыгыс азы
эвез: калустага хүндүс 8—10,
дүне 6—8, а помидорга хүн-
дүс 10—12, дүне 6—8, огу-
рекке хүндүс 15—18, а дүне
12—14 градус чымыт херек.

Өзүмүңүң улагды бергенде
калустага изги хүндө 15—18,
а бүргөдө 10—15, дүне 6—8,
помидорга изги хүндө 22—25
а бүргөдө 15—20, дүне 5—10,
огурекке изги дүне 20—25,
а бүргөдө 18—20, дүне 15—18
градус чымыт температураны
сагыр ужурут.

Б. МОНГУШ,
агроном-инспектор.

Социализм чурттарында

© ПРАГА.
Чехословакияның Коммунист партиясының ТК-зының
Чингине секретары, Чехословак Социалист Республика-
ның Президентиниң Густав Гусак Кампучияның Улусчу-
революстук партиясының ТК-зының Политбюро кезгүтү,
Кампучия Улус Республикасының Министрлер Чөвүлелиниң
Даргазынын оралакчысы болгаш национал камгалаал ми-
нистри Бу Тхонгтү Прагага хүндө ап, оок-биле умураш-
кан. Кампучия аалчы Чехословакияга албан хуузуун
аян-чоруун кылды чораш.

Национал хамаарышпас чоруу болгаш бүгүн бүдүн де-
вискеерлиг чурттуг турары дээр кампучи улустун демисе-
ли-биле эл-сепкал каттыштырылганын чехословак удурту-
чу илергейдеп, чаа амьдыралды тургузарынын херезинге ол
улустун күженишкенин бели-биле үнелээр.

Аян-чоруктуң үзүндө ЧССР-ниң национал камгалаал ми-
нистри М. Дур-биле чугаалажышкынар база болган.
ЧССР-ниң болгаш Кампучия Улус Республикасының чечис-
тик күчтери социализмниң чаалап алышкынын кам-
галаарын боттарынын кол сорулгалары кылдыр көрүп ту-
рар деп, ийи тала онзалал демделгелер. Кампучиянын те-
риг делегациясының Чехословакияга чорашы амы-дупма-
лышы ийи турттуу армияларынын болгаш улустарынын
аразыны лыйралды база калы ажалдакылтаны улам
ылкы калбартып, көжүрүлгени чугула салымшын болу
берген деп, аян-чоруктуң түнелдериниң дугайында албан
хуузуун дындадында демделгелер.

© БЕРЛИН.
Герман-совет найрал нитиелелиниң ажылын Берлинге
чаа дооскал XII конгресс Герман Демократтыг Респу-
бликасы болгаш Совет Социалисттик Республикалар Эвеле-
линиң улустарынын аразында бузулбас амы-дупмалыгын
эвелелиң чырыктыкчалык илерел болу берген. Нитиеле-
дин 6 миллион анык кезигүчүни төлөөлөө оң делег-
тарын Владимир Ильич Ленинниң чогу болгаш чурту-
байларын база калы ажалдажышкынын белдериниң бы-
жылдаар. ГДР-ге сайыраңгай социалисттик нитиеле-
ли тургузарынын талазы-биле Германияның Социалисттик ма-
гыс аай партиясынын X съездиниң нитиелерин бот-
талдырар дээр иденкейлик демисежир шийтирелин илер-
гейлээр.

Аны-дупмалыгын социалисттик чурттардай Совет Эвеле-
ли-биле найрал нитиелелериниң төлөөлөкчелери, олар-
нын аразында даштыкы чурттар-биле найралдык болгаш
культура харылдааларынын совет нитиелелериниң про-
дуктуунуң даргазы З. М. Крутова конгресске байыр чеди-
рип, чүте чугаалаан.

Делегтар нитиелелиниң уставын чыгыс эл-сепкалдыг ба-
дылап, ГСЧП ТК-нын Политбюро кезгүтү З. Мокенбер-
герин Герман-совет найрал нитиелелиниң президентиниң
аңгезе база каттап сонгаан.

© ВАРШАВА.
Польша Улус Республиканың сейминин Варшавага бол-
ган сессиясына 1990 чылга чедир үеде кезде ажал-агы-
ны болгаш аш-чөк комплекзиниң көжүрүлгенин чазак про-
грамманын чугаалажып, чамдык өске-даа айтыргаларын
көргөзө.

Депутаттарың демделген турганын өзүңүң алырга, ол
программа Польша кезде ажал-агынын анык байдалын
болгаш аргаларын барымдалап, чурттуг кезде ажал-агы-
ныла оон ролон көргүзүп турар. Кезде ажал-агы бугу-
ругулаш улам ынак херектелеринге, оон аныктыг белде-
лери таарымчалыг байдалдарын Польшаның чазак моон
сонгаар-даа чыгыш чок хандырар. Польша сейм чазак
программанын деткип турарын илергейлээр.

Польшаның Каттышкан Ажылчын партиясының ТК-зы-
нын Бирги секретары, ПУР-ун Министрлер Чөвүлелиниң
Даргазы В. Ярузельский сессияның ажылына киришкен.
(СЭТА).

ЖЕНЕВАДА ЧУГААЛАЖЫШКЫННАР

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Европа-
га жаролук чексептерин кызы-
гаарлар дугайында совет-
америк чугаалажышкынар
база каттап мала эгелээр. Де-

легацияларын баштайгы ху-
ралдары болган. ССРЭ-ниң
делегациязы Ю. А. Квини-
ский, АКШ-тың делегациязы
П. Нитце баштап турар.

ЛИВАНДА БАЙДАЛ

БЕИРУТ. (СЭТА). Ливанга
тайбынны деткип талазы-биле
араб чурттарының каттышкан
сири күштеринге болгаш Па-
лестинанын удуранышкыны
шимчээшкениниң кезектеринге
удур израиль агрессорлар Бе-
каа шыназында бачым белет-
келерин чорудуп турар. Сөөл-
гү хүннерде Джебель аш-
Шейх районда үгер-бооларын
чаа кезе ери көстүп келген.
Израиль шериглериниң бүгү
бөлүгелешкенин дайынчы
байдалга шуут белен. Дайын-
чы танкыга удуз кезектери
боттарынын доктаамал туруш-
тырылган муруну туруштарже
шылчип турар. Израиль ужуз
чүдүр балинтер болурунун
демделерини танкыларга, бро-
доттарга, артиллерияга, авто-
матомашиналарга кылтылаан.
Израиль ужуз чүдүлгө самод-
еттары эркен хүннерде сирия
кечектериниң турштарынын
кыры-биле разведка ужудууш-
кумары үзүк чок кылып кел-
ген.

Эжекекчелерге удуз ливан
патриоттарын удуранышкы-
ны калбарып турар. Сөөлгү
ийи хүннерде Национал-пат-
риотчу күштер фронтузунун
бөлүктөрүн дайынчы күш-
тери чурттуң муруну районна-
рынга чедикшигиниң дөрт хал-
дашкынын кылып, дайы-
зынын он-он солдаттарын
болгаш офицерлерин өлүрүп,
балыгалаан.

Ливан улустун боттарынын
национал-хосталгалыг демисе-
линиң болгаш шажылдарын
ны дуузы-биле сыгар болуп
турар. Шүффа, Тире, Сайла-
да болгаш чуртталыктың өске-
даа суурларга пазыкчалык
отрядтар үргөкчиг халааш-
кынарын кылган. Тараачы-
нарын он-он чуртталга ба-
жынарын тараалдан тура үс-
тургүлээр, Наба Ас-Сафала
хүрүнн хурун үргөзгөн
болгаш калдыг-даа кем-буруу
чок он-он кижилерин кара-
бажынаан.

ТАЙЫЛБЫР БУЛУЗУ

Ливия — Соңгу Африкада
араб күрүс. Албан өзүңүң
ады — Социалисттик Улусчу
Ливия Араб Джамахирия
(СНЛАД). Джамахирия дээр-
ге улус массаны күрүсүн
дээр уткалгыс сөс. 1,76 миллион
дөрбелчин километр шөауунун
85 хуузу кургук хуу. 1981
чылым-биле чуртталгыч чо-
нуун саны 3,25 миллион киж.
Чонун 98 хуузу арабтар. Оон
ангыда гректер болгаш оон-
даа өскө нациянын төлөөлери
чурттап турар. Чүдүлгези —
ислам. Албаннны дым —
араб. Наймсылалы Триполи
хоорай (800 муң хире чурттал-
гыс) дээди политиктиң эрге-
чыгырмасы М. Каддафи
баштаган «революсук уду-
тулганын» хоулаа.

1911 чылда чедир Ливия
Осман империясының составы-
на кирген турган, а 1942
чылда чедир италий колония
болуп келген. 1943 чылда Ан-
глия биле Францияга эжелет-
тирген.

КНО-нун Кол Ассамблея-
ның башылаанын өзүңүң
(1949 чылда) Ливия 1951 чыл-
дың декабрь 24-те хамаарыш-
пас болгаш тускай догулаан
күрүне — «Ливияның Каттыш-
кан Королствозу» кылдыр
чарлатынган.

Ливия армияны М. Кадда-
фи баштаган анык офи-
церлер бөлүү 1969 чылдың
сентябрь 1-де монархияны дү-
жүр оокташ, республиканы
чарлаан.

М. Каддафи баштаган
уадуртула «линия-ислам соци-
ализм» принциптеринге үн-
елеттирген Ливияга чөптүг
нитилелден тургузарынын ло-
зунук иди үндүрген. Чурт
политикти болгаш социал-
экономиктиң чазартыларын
боттанымшкынын орунуче
долуу-биле кирген.

Анык күрүсүн бирги че-
ргеде сорулгалы — бодунуң де-
вискееринде туруп турар даш-
тык шериг базаларын узу-
ткаары. 1970 чылдын чайын-
да чурттуң удурулгалы Лив-
иядан англи, америк шериг-
лерин үнпү бээрин чедип ал-
ган. Чурттуң улам ынак хер-
желелине нефть тынжыг
болгаш ону сайгарып, сайы-
радынын националгастаары
(1971—1973 ч.) чугула айты-
рыг бооп турган. Ан чорут-
кан кемчелерин түнелелде
нефть тынжыгын 75 хуузу
күрүсүнн хоулуне кирген.
1978 чылга чедир бугуруге
чангыс-даа хуу сектор чок
кылдыр чоруту ууаткатынган.
Дашкаар үндүр сөөртөн
нефтиниң орулгалы чонону
калбак массанын эргесине
кирген. Ажыл төлөварин өскө
болгаш ажал чокталышкыны
болгаштаан. Мезиниңиң бол-
ган өөрелериниң халас аны-

Бюбурзектин судалы

СЭТА-НИН КОРРЕСПОНДЕНТИН ДИНАДИТ ТУР

КУЖУВУС-ЧАҢГЫС ЭВИВИСТЕ

ХАНОН. (СЭТА). Вьетнам-
ның Компартиясының ТК-зының
болгаш Вьетнам Соци-
алисттик Республикасының
казанын өмүзүндө
Вьетнамның Ада-чурт фрон-
тузунун II съездиниң де-
легаттарына болгаш аалчы-
ларына партия ТК-зы-
нын Политбюро — кезигүтү,
Республиканың Министрлер
Чөвүлелиниң Даргазы Фам
Ван Донг байыр чедирип,
чүте чугаалаан.

Ам бистик төрөөн чуртувус
кажанынганда-даа артык
күштүг деп, ол чугаалаан. Ол
күштүг үнө дээр — партия-
нын идеялары-биле, мар-
ксизм-ленинизмниң улам-на
тидеп турар идеялары-биле
чечсептерген бүгү чоңуң
чангыс эвиле. Ол күштүг
үнөр достер — аны-дупма-

лышкы кожа чурттар-биле,
Совет Эвелели-биле болгаш
социалисттик өске-даа күрү-
нелер-биле Вьетнамның сырий
каттыжымшкынында, калы
ажылдажылыгында болгаш
дайынчы эвилелде.

Улут бергелешкенин тур-
гажон, Вьетнам Социалисттик
Республика дым кыска хуу-
саада ханы чарыкталарын
чедип алган деп, Фам Ван
Донг демделгелер.

Кезде ажал-агынын коллек-
тивгастаарынын херээ бүгү
чуртта чоруп турар. Кезде
ажыл-агынын бугуругуңуң
өзүп оор, мынганга аш-
чечени кинир сөөртүр чорукту
шөгүлөрүн хей чылдарың
дугузуңда Вьетнам бир-ле
дугураада чедип алган. Чер
ажылы күженишкенин чедип
чорударың, оон иштинде

техниктиг культураларын та-
рыч өстүрүлгенин специ-
алгастаан районнарын тургузу-
турар. Мал ажылы чоруту
хөгжүп, сайыраар оор. Ке-
дөдө күш-ажылчы илелер-
ниң, көдүрүлүшүңүң бай-
далы колдап, тараачынар-
нын чаатгай байдалы бедөө.
Чер ажылын интенсифика-
таарыңа, дүжүттерин көндү-
лөргө, ол ышкып экономик-
тиң чаа девискеерлерин ший-
гөздөп алырыңа улут арга-
лар ажытынган оор. Ол —
стратегтиг улаанышкынын
ажык улут ажылы-дыр.

Улуттуну, ынактыг кезде
ажыл-агынын хандыларына,
чонону амьдыралды херек-
лелерин хандыларына, экс-
порт күчүзүн улаатыларына
га чедикшигиниң чедип
алган. Хей санын улут

ВЕНА. (СЭТА). Тайбың
дээр, чечсептериниң дү-
жүрү дээр Делегейниң
профессор комитетиниң
(Дублин комитетиниң) ху-
ралы Венада доозулган. «Иро-
жуг дайында удуз, тайбың
болгаш амьдырал дээр» бо
чылдың июльда Прагага бо-
лур Бүгү-делегей ассамблея-
зынга, сентябрың бири —
тайбың дээр профессор хе-
делешкенин хуу-биле
лохобарт чорудар хемче-
лерге белеткелдиң айтыр-
лары ачаа чугаалашкан.

19 чурттуң, оларын аразы-
нда ССРЭ-ниң, Болгария-
ны, Великобританияны,
Венгрияны, ГДР-ни, Индия-
ны, Испанияны, Италия-

ны, Канаданы, АКШ-тың
болгаш чамдык өске-даа кү-
жүлөрүнүн ол ышкып Проф-
ессорларын Бүгү-делегей
Федерацияны төлөөлөкчел-
ери ол хуралга киришкен.

Түнел документиниң Деле-
гейниң профессор комите-
ли империалисттик бөлүктөр-
ниң агрессия үлгүлешкени-
ниң уламында делегей-
де дүжүлүлгө чоруктуң
оан уламчылап турарына
ханы дүжүлүлгө илерей-
лээр. Делегейниң чер
болганда — Топ Америкада,
Кариб далай девискееринде,
Чонок Чоон чүкте, Муруну-
Чоон Азияда — реакция күш-
тери дүжүлүлгө чоруктуң
кандыг үеде улут чөрү-

дөөлөр, месилелешкенин кыл-
дыр хуула бээр чадан
чок одагаларын үрдүндүрү-
турар. «МХ» ракеталарын
болгаш ракетка-аралук өске-
да системаларын бугуруп,
неутеризириниң айымдыг
чаа планнарын тургузуу ту-
рар, космоут милитариза-
таарына белеткед хайнымш-
кынын чоруп, химиктиг бол-
гаш бактериологтук чечсепти
моончеп турар.

Варшава Керээниң кир-
жикчелери күрүлөшүнүн
сөөлү үеде көдүргөни боттук
моздугу чаа чугула ишти-
таларга Делегейниң проф-
ессор комитетин байыр че-
дирип, ол эгелекчи савалдар-
ны деткирерге Барын чү-

туң чазактарын кыгытган.
Документиниң авторлары
Чоон болгаш Барын чүктөр-
ниң кайымын-даа аралук
күчүлөрүн немей өстүрбөзүн
деткип, ишдег кемчиги ил-
ролук чечсептиг улаанышкы-
ны тургузурун демисе
күдүлүлгөчү улаанга
орукка бурунгаар чугула
улут базым кылдыр тодара-
дып көргүскөн.

Тайбың камталал аалдыган
турар ужуруг — Черниң
миллион-миллион ажылы
чононарын тура-соруу шак
мынд болуп турар деп до-
кументке онзалал демел-
гелер.

В. ИВАНОВ,
СЭТА-ның корр.

Империалисттик кыжанышкыны барымдалааш, Никара-
гуаның чоңу хуруленин сырий каттыштырып турар.

Чурттуң девискееринче шүргүп кирип келген халдакы-
ларга удуз маадырдыг демисеңди Сандиночу улусчу ар-
мияны дайынчыларын чорудуп турар. Халдакыларын
миның дайынчыларын чорудуп турар. Халдакыларын
улут дээр империалисттик АКШ-тың төп разведка эргелиг уду-
ругу турар. Никарагуаның кызыгаар районнарыне ажал-
чындардан, студенттерден, башкылардан тургустулган
«милитанс» дээр отрядтарын чорудуп турар. Контррево-

люстук идеятерден районнарын арыгаар талазы-биле
операцияларга улусчу ополченени иденкейлик кырышты-
рып турар.

ЧУРУКА: Сандиночу улусчу армияны контрреволю-
чуларга удуз туучушкына кирип турар дайынчы-
лары «Дайынчылар эрттирбес бис!» деп кыгын салым
чорзар.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Империалисттик кыжанышкыны барымдалааш, Никара-
гуаның чоңу хуруленин сырий каттыштырып турар.

Нефть шыгжамынын
пичилеп кван кулавары 4
миллиарда тонна хире бар.
Нефть тынжыгын кол райо-
нары Чер ортуу далай эрпк-

теринде порт хоорайлар-биле
тудуш харылдаар. Чижээ-
лээрге, улут дээр Серира-
йон Марса-Харига порт-биле
харылдаар.

Нефтиниң чиг-дини үндүр
сөөртпей, нефть болбазы-
радыр тускайлап, сайыраңгай
бугуругелерин бугурунче
Ливия улут кыжээгейин салым
келген. Амгы үеде Ливияны
Тофрукта болгаш Завияда
нефть болбазырадып кылдыр
улут дээр заводтар ажалдан
турар. Марса-Брег биле Абу
Камаша нефтехимиктиг ком-
плекстер тууду ажалдага ки-
рер деп турар. Газ бугуруге-
ли сайыраңгайжыларын
аргасы Ливияда бар.

Тууду материалдары бугу-
рег талазы-биле чурт дүргө
темин алган. Электростан-
ция болгаш хоолалар бугу-
рег заводтар Бенгазида, Три-
полиде аккумулятор заводу
продукцияны бедик шынар-
лыг берип эгелээр.

АНЫЯК ЛЕНИНЧИЛЕР—МАРШТА

Уездик Ленинград тургустун-гайында бээр 61 чыл болгон оюн бистик тургустун 20 млн. амык анык Ленинчилер демдеген турар. Оон-биле кады 20 муз амык кижилер Тыванын пионерлер өөрүшкүдү байырлаан утук турарлар.

Пролетарларын амык-толууну өзү оор шымчон-кини каттыгыр, тускай урулар организацины кылдыр тургузарын партия комсомолга дааскан. Массалык урулар организацины сорулазы—коммунист к.

жиздиге, школазы болу-ру. Пионерлерин амыды-лымын болгон амык-херек-терин сорулазы партия то-дараткан. Чуге амыкчылар болгон тараачынар-биле ка-ды күш-ажыла бугузу ком-мунистер кылдыр кижизит-терин олар билин турганнар. Чаа делегейин тургузу-ларын салгалын чуге ми-чаар кижизитер алаар дээр-зи толарттыган.

Партия пионерлерин ор-ганизацины улуз Ленин-ниң адын тысып, бугу тур-тарын революштарын

эң үнелиг эртинеси — де-миседик кымыл тургустун оларга берген. Ук туткун кезин анык Ленинчилер алдары-биле эдиле чоруурлар.

Эрткен чылдарда Ленин-ниң комсомол пионер ор-ганизацины удурут талазы-биле партияны даалгазын төлө-тин-биле күседиң келген. Совет уахтуну болгон пар-тияны революш, дайынчы болгон күш-ажыла чакыл-дарын анык эскерин тө-лөткү кылдыр кижизитер дээр улуз амыкчылар чору-дур турар. Пионерия дээр-ге-

ле Ленинни комсомолдуң кур-лавыр.

Бистик тургустун пионер шимчонкиниң чылдарында И. К. Крупская ук шим-чонкини «бугу уруларын хаара туду бээр» үе дау-гында болуп турган. Пионер организациның ортис-зас-политиктиг—«бугу» деген-де, оларын кижизитерине И. К. Крупская Константинна үнелиг чепес улуз саалар чедирген. Оң эчис күзели херек кырында боттанган. Ол бугу-ла массалык, кижизит-терин улуз сааларын ор-ганизацины апарган. Ам пи-онер организацинында бичиң болгон ортумак назым бугу школачылар хаара тутту-ган. Идей-политиктиг, күш-ажыла болгон мезуш-шар кижизитериниң баштай-гы школазын урулар аага тура эртер.

Тыванын пионер организа-цинында ам чээрби бир муз хире анык Ленинчилер бар, олар 140 дружинада, 1262 пионер отрядында кирип тур-лар. 10 муз амык октяб-раттар пионери кижизитер белектерин турар. Оларын октябрт болуптеринде кат-тыгырлар.

Бугу-эвилелдин пионер ор-ганизациның тургула ий Ленин орден чалып чору-тур. Ол дээр пионер ор-ганизацины идеялык амык-чорулазын бектик үнели-г болуп. Ам пионерия чаа маршта хаара туттуган.

Анык Ленинчилерин чаа маршын 1982 чылдың октябрь 2-де эгелээн. Ам ук марш-тын бир эгелээ чоруу тур-ар. «Ленинни найыр-биле күштүг бис» деп девизтик ук маршын СССР-ниң 60 чыл-ыга турсааткан. 1983—

1984 чылдарда маршты пи-онер организациныга болгон комсомолга В. И. Ленинниң ады тыгаскаан бээр 60 чыл болурунга турсааткан турар. Ук марштык Ленин-ниң ады бистик чүрө-теристе. Партияны шимчон-кымы амык-херектерини-биле көргүзүл. 1984—1985 чылдарда анык Ленинчилер-дин чаа маршын «бугу» деген-де, ады-чүртүгү Улуз да-йынына фашисттик Германия-ны чыла шапка тилеги-ниң 40 чылдыг турсаат-тыган. Ичкан марштык де-виз: «Тилекеге адар!».

Чаа марш пионерлерин мурунуга улуз сорулазын салын турар. Ушкү, дөртүк классчылар ук маршка ки-ришпешкан, бирги бектик чедип алырын хүлээр. Беш, алды классчылар пионер-лер ийги бектик чедип алыр, а чедип, секси класс-чылар ушкү бектик чедип алырлар. Бугун оордиге чыгыны дургузунда пионер-лер боттарына хүлээр ал-ган чүдүдери амык-херек кырында көргүзүр болгон чыл тунчуунда пионерия хы-налдан эртер. Оң түнө-линде эвено азы отряд бек-тик анылаан деп чү-ве билдирер. Марштык идея-лык кижизитерин пи-онерия база ичкан тодар-дыр.

Ам республиканын пионер дружиналарында отчот-со-гудалыг чыгыштар эртин тур-ар. Оң-биле кады хыналда база чоруу турар. Марш-тур-тарга кымылар канчаар амыкчылар тодаран турар. Чижээлээр, Кызылдың № 14 школазын пионерлериниң

«Пионерлер — Терези чурт-ка» деп маршрутка эки амыкчылар илерези. Олар «Уренгой», «Терези чурт-ка» деп маршруттарга эки киришкен. Урулар хой демир кескилдизип, макул-турарын чыган. Бо школазын пионери Чойгана Парчиана улуз пионер вожаты-биле кады Москвага барып, «То-роон чуртка» — миллион» деп марштык идеялык кижизитерин чыгыны кириш-кен. Бо маршка Кызылдың № 2 школазын база Со-сновка школазын пионер-лер эки киришкенер.

Пионерлериниң област ор-ганизацины «Пионер — патриоттар, интернационал-чылар» деп маршрутка эки киришкенер. Сары-Сентик Салчак Тока аттыг № 2 шко-лазын интернационалчы найыр-лаз району бирги чедип элээр. Кызылдың № 3 школазын интер-националчы найыр-лаз району Кызыл хоорайга бирги чер-ин чедип алган. Тап-дының Сосновка шко-лазын пионерлер бот-тарыны кылган чүдүдери анык чыган. Табың фон-дугуңе шимчелер.

Тес-Хемин Берт-Дог ор-тумак школазын пионерлер дайынчы алдарын музейин школазын организацин тургустан. Ичкан тыва эки ту-райлар дугайында байлак материал чыгынган. Дайын-чы болгон күш-ажыла херек-териниң урулар ха-рылаан турарлар.

Т. САПЕЛКИНА, пионер организацины област чөвүлдезин харым-салгалыг секретари.

ЭМЧИНИН СҮМЕЗИН БАРЫМДАЛААР

Кочегарларга сүт, саржа дөң төлөшүрүн дугайында өвүр районуң төвү Халдагайты суурда Кузнецка бажының амыкчылар С. Монгуш, В. Серен-Доржу, В. Акме-оол олар айтырганнар. Профоблочно-аппаратны корет-консул-тантымы А. Ажының харылап моон адаанда парладым.

Кадыкка хоралыг байдалыг пектерде, участоктарда бол-гон бугу-эвилелде амыкчылар турарыга хаала сүт бээр дугайында айтырыны бугу-эвилел, анык организацины чед-лерин удурутуктары профоблочно-аппаратны кижизит-териниң билин шимчирээр. Кадыкка хара келдир болуп байдалыг чедерле амыкчылар турар кижизитер кымыл-га сүт берип болурун тодардын, оларын дайыны тур-гузарда СССР-ниң Кадык камгалат министрствозун 1968 чылдын май 23-де хүлөп алганы «Кадыкка хоралыг байдала амыкчылар турар амыкчыларга болгон анык хаакчыларга сүт азы аага мөөн шынарлыг өске-лаа проду-ктурлар бээр талазы-биле өмчү сүмелерин» барымдаалыг бээр. Чамдык оза чугула таарылгаларда район азы хоорай санэпидстанцияларын чөпчөөрлөп бугу-эвилел сүт орну-га аага мөөн шынарлыг өске сүт аймаа продуктуларын берип болуп.

Ажылчыларга сүтү хаала сүт, Тускай сүт үлө-ринге таарыштыр тургустан бугу-эвилел, пикнуларга азы столоваларга сүтү бээр кордугей. Ажылчыларга сүтү амыкчылар хүнүнде (эчелээде) 0,5 литрин бээр.

А эрткен үелерде албаан азы келер үеде алыр ужур-луг нормаларын чыгыс ула берип болбас. Сүт албаан дөң оон орнунга анык төлөшүн шүүт чоруур. Хаала сүт бээр-биле холбашкан чарыгдаларын бугу-эвилел бааран продуктуларын өртөз туду-монга амыкчылар кылган дээр херектен, а биджеттг организациныларга бо талазы-биле бюджетке кордуген сметада бээр.

Бир эвес удурутук биле профоблечно-аппаратны анык араалыг амыкчылар сүтү бээр азы берес дугайында маргылда тургустунга оны министрство бол-ган устук профоблечно-аппаратны үзө шимчирээр устук.

Салериниң районда чамдык организациларын кочегар-ларга сүт орнунга анык төлөп берип турар болза, ол шын эвес-тер. Чуге дээр СССР-ниң Министрлер Чөвү-делерин 1967 чылдын май 19-та хүлөп алганы амык-чыларга хаала сүт бээр дугайында доктаалында сүт ор-нунга анык бээр кордугей.

Силер база ойнап ап болур силер

Акша болгон бааран лоте-реалың 1983 чылдың апрель 16-да Белгородка тиражи болгон ушкү удурутук ойна-ашкыныг таварышкан би-леттерин баугар Кызыл хоорайны ажаалаг кассалары найысмада амыкчы ру-ларга ады муз амык чы-гын төлөп берген.

Эң эки ойнашкыныгга пенсионер Л. Т. Башкир-цев, В. Д. Усольев олар та-варышканнар. Олар ам теле-дамчыдыглары лотереяга ойнап алган телепортларын-дан кээр. Кызыл чүртүгү Л. В. Юркова хен чурт ма-шпаны ойнап алган. Дараа-зын тилеги бо чылдын май 20-де Улаан-Уда хоорайга болуп.

Ол ойнашкыныгга кижизит-терин билеттерин сазы алы-рыңе дадалжынар! Р. А. ЮРКОВА, № 7173 Топ ажаалаг кассалың амыкчыдыкчы.

Редакторунуң оралакчысы К. К. САТ.

телевидение

МАП 19-ТА БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе», 8.35 — Эртенги гимнастика, 8.50 — «Эрги марш-тар», Фильм-концерт, 9.20 — «Горн» (ер, харылаар) 10.05 — Документалыг фильм, 10.25 — «Горизонт», 11.25 — Концерт, 11.45 — Телемелээр, 11.50 — 14.15 — Часар, 14.15 — Теле-мелээр, 14.30 — В. И. Ленин аттыг пионер организацины тургустунган хүнүгө. До-кументалыг фильм, 15.20 — ТТ-ниң болгон БР-ниң уру-ларын улуз хоруунуң концер-тин, 16.05 — Чедер, дээрде, болгон адалыла, 16.35 — Улус-тун аялгалары, 16.50 — «Шы-дыраа школазы», Эгелес чо-руулар кылы, 17.20 — «Доку-менталыг телефильм, 17.40 — Концерт, 18.00 — Миллионна-рың Ленинниң университетин, «Ийн дегелер» — ийн политикка, 18.30 — «Чурук сыныла-ла» — хүн, 18.45 — Бугу дегелерде, 19.00 — «Эстафета», «Коллектив чүңү шыдылар» деп бөлүк дамчыдалаган, 19.35 — Хей сериялыг уран-чечен телефильм — «Вечный зов», Ийги кезээ, 6-гы серия — «Совест», 21.00 — «Уе», 21.35 — «Дирин огуру-лар», Фильм-концертниң баш-тайгы үнүрүлгө, 22.15 — Балет эртинериниң концерти, 22.50 — 23.10 — Бугу дегелер-де.

ИЙГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

12.00 — Испан дил, 12.30 — В. Шекспир, «Гамлет», 9-ку класс, 13.05 — Бистик сад, «Министр болуксар мен», Уран-чечен фильм, Бижитик, 15.05 — В. И. Ленинниң ову-чептери совет драматургияда, 15.55 — Телемелээр, 16.00 — 18.15 — Часар, 18.15 — Телемелээр, 18.30 — «Силысыгаш», В. И. Ленин аттыг пионер организацины тургустунган хүнүгө утуктур, 19.00 — Уруларга фильм, 19.10 — Телемелээр, 19.20 — «Яна», Документалыг телефильм, 19.40 — Теле-мелээр, 19.50 — Чаралдар, МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыгыг улаар, чаштар!» 20.15 — «Выходные», Чехословак фольклор фестивалы, Прагадан дамчыдала, 21.00 — «Уе», 21.35 — «Гражда-нин Лешка», Уран-чечен фильм, 23.00 — 23.25 — «Мил-лионнарың университетин, В. И. Ленин аттыг Топ музей дугайында документалыг филь-м.

Чедир күштелер. Дүне эгээр-нин температурасы 5—10, хүнүс 20—25 градус чымыр. Автооруктарга кестүр эки. Кызылда чуга булуттар. Агаарын температурасы дүне 4—6; хүнүс 21—23 градус чымыр.

МАЙ 20-ДЕ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА

«ЧАЛЫЫ НАЗЫН» дээр эстрада-цирк бөлүүнүң концерти 18 шак 30 минутта, «ЧЕЛЭЭШ» дээр эстрада-хореография бөлүүнүң концерти 20 шак 30 минутта эгелээр.

Билеттерин театрын, филармонияның кассала-рында, «Саян» универмагта садып турар.

МАП 19-ТА «НАЙРАЛ»: «Человек, который закрывал город» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактарла. «ПНОИЕР»: «Живая ра-дуга» 9.40, 13.10, 16.50 в поль-зу Тавески» 11.10, 15.00, «Тень война» 17.00, 20.00 шак-тарда. «ВОСТОК»: «Повест о на-стоящем человеке» 15.00, «Пришло время любить» 17.00, 20.00 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Судба бара-банщицы» 11.00, «Гроч» 14.00, 15.50, 17.40, 19.30 шактарла. «ЕНИСЕЙ»: «Приказ: огонь не открывать» 18.30, 20.30 шактарла. «ЧАЛЫЫ»: «Осное гнездо» 15.00, 17.00, 19.00 шактарла.

ЧҮРЕКТЕ ИДЕГЕЛ

Мөөн антырымның төвин чүве ийикке, Эвермаа Серен-овичиң чактарында кымыл дообанар кытып келген болду. Оң ховир-сылың хову чаракып, бодал добан кара кастарының чивел-кичирээ, эгиверин дугай бам келген баштың дымы-рансымаар кара дүктөрин болгон чечек кымыл кызыл өрнөктерин көргөш, кижизит-терин сазып-сеткилге чонун тоолдарыла дайыңалар са-чыдырар чүве болду. Аага экинеткөөрө оң ууш чин-ге аң саалаары-биле суйбаа-зыңдан, удуру ийн алды динтерин чайыңалдыр хү-лүмүрүтерин көрөш, аа-рыларын бөзүн уттуң, амы-дырага мыакшылың оттары кытыга бээр боор оон. Ол дөртөн харны ажа берген ча-раш херөжениң чакы-чаа-гайыга мен-не эр кижи тур-ган болузма, та канчап бар-гай эртик мен деп добан турдум. Ону көрүп олурган, та чүге чүве ийик, Доржу Кумбевичиңиң сактып, сет-килмиңиң ханымында шиг-жатыңган аага мыакшылым катан кытыга берген.

Эвермаа Сереновна мөөн идегөөнүң кылдыр көрөш, чугаалаң эгелди:

— Чүү дөр боор, дудмач, амыдырал дээрге сазып шы-кап болбас чүве-дир ийин. Оң агымы-биле каныг-даа чүве таварыш. Олгунуң сазып-сеткилениң кудурап, муңгаран чорууруңа чүге мен буруулуң мен. Угадыш келген оң чүрениң ужурун биле-де тур ийлаан. Оон өскөр чүгү деп агаарың мен. Кады апараш, мычкан булалып чоруу кижизитер мен ийин. От чокта мык кайы үнер, бир кижи-биле ханы дообаны берген оон-дур ийин, Олгунуң башкымы болуруңа чугаалаң олар мен. Чакыт чүве манча аравыска артын кадым. Сепи база бир кижи-биле удавас өлгөң апарган дээрер болгай. Бир катан Мерген школада келген: «Бистик башкымы-тың талкымы кижизитер, ол көстүң көргө-де, бистик классың уруларын хор-даары аажок апар-дыр. Башкымыты кыма-даа бер-бес бис» — дээрер-дир. Бар-кызыңа илаа мыңыг болган оон-дур деп билдир. Оларга башкымыңдан артын кижизитер турар. Бизда багай чүү боор, уруларын хүлөөңе, оларын сеткилениң агы-дыр ийин.

Амыдырал аажок нарып болурун чурттага көргүзүр чүве-дир. Бо оолдун адамы мен дика хичектен келген. Хилиңиңиң аң-өөрүмдөп чажырымшап, шылажым-ла чордум. Ол кижини элп амыр дээр чүгү канчамаан дээр. Таарышпас ууш таарышпас чүве-дир. Мен база кижизитер ийик мен. Сеткил-ге чок кижизитер база тыгш бээр чүве-дир.

— Тыгыт бербей канчаар, Сереновна. Силер шыкпаш дайыңага кым мыакшымы боор. Мен-не эр кижи болган болузма, силерни чүгө көр-дө дээр, хем-сугу келкип, арт-сигиң амык дээр ийик мен — дээр, оң кызымач, улам чараш апарган арны-ча магадан кордум. Шыла-ла чараш кижизитер.

— Ол башкымын хомула-дып шылапас болганым оон-дур ийин, бодум база аага — деп, оларын чакыттарын мен билген кылдыр бодуна оң чүве ийикке, эмчим сос оку-ка каанты.

— Башкы дээр силер бе? — депкеш, бодумдан бодум экинеткөөр бердим. Сазыкым-ча дораян-ла Доржу Кумбевич кирип келди. Чүрөө-ниң дүргөдөндөндө арнын ийиң берди. Башкылар дээр-ге үргүлчү-ле кижизитер өөр-дөп чоруу болгон кижизитер сазып-сеткилениң бодуңе ха-ра-да туду бээр ууш болгай си-лер — дээр бодуңуң эрткен амыдыралыңды сактып, кымыл чугаалаң, оон баш-кымын амык кижизитер ады-вайш бугу-эвилелди каанты.

Канчап билдир, бо чараш херөжениң ийик кижизитер Доржу Кумбевичиң өвөс ийи бе? Бот-боттарыңа чалы-тыңган дег, бо ийн кайгам-гыч кижизитер шылап-ла тыгш алганың-даа канчап билдир деп бодуңаң, боду-нун элдеңтик хүнүмүшине-римден сазыкым караңгы-чүгө болду берсе, ийик баш-кымы чүгө башкымы болуп чү-рөөме артып каар, а оон са-лым-толууга шылап-таар бо-дал мээр чажал-даа турбас. Бодуңуң бодуңаңга өрткө-чөй делегейинде кара чаас-каан-даа артып шыкпаш болу бердим. Мыңың база болу-даар чүве-дир, эш.

Өөрдигеңе чедикчи-нерин болгон чаагай калың-шымды сепчү күзөдөм, эр-ти-м.

Догар, Экин, эргим Дарый! Утайың чорууруңа, эки күзөдөңгө болгон бистик таварышканымы элпик кел-

бес чидирг катыгдалымы-ты үлөжин турарыңа улу-биле четтирдим.

Авам хөөкүйүң соонда, школага барып-ла хүнээр апардым. Эш-өөрүмүнүң бо-лгон өөрөңкитериниң ала-зыңга чорууруңа, шыкыбай болуп чүве-дир. Авам амыла-дан эгелээш сөөлүгү хүнүгө чедир бугу намынмын шко-лага амык-биле эрттирген. Ичканга ада-нелер хүндү-дөр, а өөрөңкитер ийик чороян-дыр. Ол бодуңуң чурттагалыңны сөөлүгү хү-нүн бөзүн класска эрттир-кан. Хой чылдарда амык-чал келген, бодуңуң дерик кымыл алганы тогуу каби-не-диге, кичээл соонда чүве бижип олурган, столуңа монгөш-биле удуй берген олурган. Оң өлүмүңе азы сазып-сеткилге дүвүр-диг хой чылдагаңаңар тур-ган. Кымын организацин, кижизитер амыкчылар база хой.

Мөөн авам. Динчемаа Ду-геровна кижизитер-биле чу-гаалажып билдир чороян. Оң саалыңарыңны арызыңдан бир кырган хам кадыкын дугайында чүве бижит ка-ан-тын тып алат мен. Ол ка-дыкын чакырып, шыгжып алган хампаң чороян деп-тин-дүңгө бистик шко-лын музейинде турар. Хам боду оозун эки туралы-биле берген. Бо дээр көңүлү на-рын айтыр-дыр. Авамның хоолу-школа чымы, организаци-намын-биле музейинде чүү чүве чок дээр боор. Көңүлү тываларын элдедери эер, чүгөн, сымдан эгелээш аяк-савазы, ийик-хөв, бо-чөөсө болгон хола бурган-нага чедир. Ол шыкпаш са-лым-чачының кижизитерин ийин элдең чороян ийик болгон башкымы, чадаган болгон димбиктер бар. Ону ойнап билдир кижизитер тут-кап-ла, ойнап болуп белең хоор кымыл каан херексе-дер болуп.

Чуваш АССР-де Канаш хоорайның вагон-септелге заводунуң Кудыгара бажы-ныңа бичиң оолдарын ко-стуг хөрөжө Бугу-эвилел маргылазы болуп эртер.

Ук маргылаада Россия федерациязында болгон эвилелдеңкеш республика-лардан 200 амык бичиң ма-гелер күчүн, арга-мергезки-нин шимчелкөөр.

Кызылдың «Анык спар-тачы» хөрөш клубуңуң республиканың спортчу ады камгалат, 5 бичиң ма-ге аага киришкен. Ук клуб

эртен чылын чаа амык-тыңан болгон оон кижизит-тергөөр Бугу-эвилел чег-тегит улуз маргылаага бир дугаар киришкен ол.

25 килограмм чедер де-дизик мөгелерин арызыңа № 3 школан ийик класс-чызы Баче-оол кымыл-гай, чараш хөрөжө, ийини чегит элээр. Түнөл оюнга Буял Канаш чуртут эртен чыгыс чемпион В. Имановту арып ойнап.

35 кг чедер деңизик би-ниң спортчуларын сазы эң хой болган. Аага Бакудан,

Совет спорттун тергиннери Р. ДАСАЕВ—КОЛ ВРАТАРЬ

Рина Дасаев дугайында Лея Ишны алыч дээр:

— Оң ойнаарыңа дына-ла таарынар мен. Ол дына дүргөн, шимчелтер, шимчел-тер болгон бодуңу камгас-кан. Чамдык ол мыңың-ла бер-дөс амыкын эрттирештер харын, мыңың-лаа бодуң дыка дүргөн чазымкаш шы-даар болгон оюнну оон ийик чажыг чок уламчылар. А мы-чаар бодуң туттунуп билдир дээрге вратарь кижизитер эң-не үнелиг шылар-дыр.

Мурунда вратарь чораян болгон, Ишның оң үнел-дөжкениң чүтүүн демдег-дөс аргам чок, оон алгыла база-ла Москвада «Спарта-гыңа» ойнап турган бол-ган. Ринага таарышканымы соңгыны: ам-даа мөңгө ортм клубуң чедикчиңиңиңиң оң улуз улуз.

Мен ойнаваска соонда, хой-ле чаа «аагачылар» немешкен, мыңың-лаа олар-нын араалың каш-ла кижизитер амык ойнаар болду. А «Спартактың» болгон СССР-ниң шимчелке командалың амык вратарын специалистер дораан эскерип каан. 1979 чылда Дасаев оң клубка көп турда, оон эки-ле билдир кижизитер, а даразында чы-ган, оон чуртун шимчелке командалыңа кире берген.

Бугу-де бичиң оолдар шы-каш. Рина канат командалыңа ойнап эгелээш, ол база-ла оору шыкпаш, халдыкчы болуулар. Ол Астраханга өскөр, СССР чемпионатын ийиги дугайыңа ойнап тур-ган. «Волгарь» командалың дээр «аары» чораян. Эзледи оон турган, ол «Волгарыны» бичиң оолдар өөрөдир футбол школазын кирип алган болгон халдыкчы болуп ой-нап турган. Бир-ле катан маргылаада үзүңде «Волгары-ны» элдеңкеш командалың вратарь чок апарган. Байдал парылаан, ичканга коман-далыңың ат-алдарын бодуңаң, Рина вратарыңа чөп-шөжөңкеш. Ол оюнну Дасаев эки эрттирген, тренер оон шимчелгари, өрү

1980 чылда Дасаев СССР-ниң шимчелке командалыңа сөзөлдө болгон бугу 15 оюн-га ойнаа, оларын хой ке-зигиңиң эки ойнап, 1981 чыл-да, Испанияга дегелер чемпионатын бугу-эвилел, СССР-ниң шимчелке коман-далың ойнааны албан бугу-эвилел ады оюнунга хаала-зын ийдеңкеш камгалат.

Совет специалисттерин болгон «аарыччыларын» ийити бодуң-биле алдыр, СССР-ниң шимчелке командалың Испанияга кошкар ойнап.

БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ МАРГЫЛААЗЫНГА

Чуваш АССР-де Канаш хоорайның вагон-септелге заводунуң Кудыгара бажы-ныңа бичиң оолдарын ко-стуг хөрөжө Бугу-эвилел маргылазы болуп эртер.

Ук маргылаада Россия федерациязында болгон эвилелдеңкеш республика-лардан 200 амык бичиң ма-гелер күчүн, арга-мергезки-нин шимчелкөөр.

Кызылдың «Анык спар-тачы» хөрөш клубуңуң республиканың спортчу ады камгалат, 5 бичиң ма-ге аага киришкен. Ук клуб

Надьчиктен, Улаан-Удден, Чебоксарыдан, Кызылдан шыларын мөгелер артыкан. Кы